

АНОТАЦІЯ

Попівняк О.І. Адміністративно-правові засади забезпечення митної безпеки правоохоронними та митними органами – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» (081 – право). – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2020.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання щодо визначення сутності та змісту адміністративно-правових засад забезпечення митної безпеки правоохоронними та митними органами, обґрунтовано напрямки і шляхи вдосконалення чинного законодавства та правозастосовної діяльності правоохоронних та митних органів щодо забезпечення митної безпеки.

Основна частина дисертації містить вступ, три розділи, що охоплюють сім підрозділів, висновки, список використаних джерел, додатки.

У Розділі 1 «Теоретико-правові засади забезпечення митної безпеки правоохоронними та митними органами у адміністративно-правовому вимірі» здійснено огляд наукових досліджень щодо митної безпеки та її адміністративно-правового забезпечення, виділено відносини щодо забезпечення митної безпеки правоохоронними та митними органами та здійснено їх характеристику як предмету адміністративно-правового регулювання, обґрунтовано принципи адміністративно-правового забезпечення митної безпеки правоохоронними та митними органами.

Виділено дві групи робіт, в яких пріоритет надано економічній та фіскальній функціям або правоохоронній функції забезпечувальної діяльності уповноважених суб'єктів. Наголошено про відсутність усталеного наукового підходу щодо розкриття сутності митного інтересу та відсутності єдності наукових думок при визначенні поняття «забезпечення митної безпеки». Наявність різних поглядів щодо сутності базових категорій

уможливив застосування підходу «від загального до конкретного» для визначення адміністративно-правових засад забезпечення митної безпеки, виходячи, насамперед, зі змісту адміністративно-правових відносин, виділення митних правовідносин у сфері правозабезпечувальної діяльності та характеристики митної безпеки із врахуванням існуючих загроз.

Наголошено, що адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення митної безпеки виникають між учасниками митних відносин у сфері державної митної справи та врегульовані адміністративно-правовими нормами. Митні відносини як вид адміністративно-правових відносин поділено на регулятивні та правоохоронні. Такий підхід уможливив виділення управлінської (позитивної) та адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо забезпечення митної безпеки.

Поняття «забезпечення митної безпеки» запропоновано розглядати у широкому та вузькому значеннях. У широкому значенні забезпечення митної безпеки стосується правового порядку у митній сфері, у вузькому – регламентованої діючим законодавством діяльності уповноважених суб'єктів її забезпечення (управлінську (позитивну) та адміністративно-юрисдикційну), що здійснюється у межах адміністративно-правових відносин, та має на меті створення належних умов для якісного та належного рівня забезпечення митної безпеки. Сутність адміністративно-правового забезпечення митної безпеки полягає у здійсненні такими суб'єктами за допомогою наданих державою повноважень юридично значимих правових, організаційних та інших дій, спрямованих на забезпечення учасниками митних відносин виконання встановлених діючим законодавством правил у сфері державної митної справи

Принципами адміністративно-правового забезпечення митної безпеки визначено об'єктивні взаємопов'язані та взаємообумовлені правові вимоги, закріплені Конституцією та законодавством України, щодо порядку здійснення правозабезпечувальної діяльності, спрямованої на виконання учасниками митних відносин загальнообов'язкових правил у сфері державної

митної справи. Виділено вісім основних принципів адміністративно-правового забезпечення митної безпеки.

У Розділі 2 «Юридична характеристика правоохоронних та митних органів як суб'єктів забезпечення митної безпеки» обґрунтовано поняття та здійснено систематизацію правоохоронних та митних органів як суб'єктів адміністративно-правового забезпечення митної безпеки, досліджено їх адміністративну правосуб'єктність.

У сфері забезпечення митної безпеки ознаками митних та правоохоронних органів є їх цільове призначення щодо забезпечення регулювання митних відносин, дотримання законності та правопорядку у цій сфері, захисту громадян та держави від загроз, що можуть виникати у галузі державної митної справи, вони мають відповідні компетенцію та повноваження для виконання покладених на них обов'язків та можуть їх застосовувати з метою попередження та припинення порушень діючого законодавства у митній сфері, відновлення порушених прав, виконання вимог встановлених правових норм з боку юридичних та фізичних осіб. Така їх діяльність у сфері забезпечення митної безпеки має носити цілісний характер, де кожен із цих органів відповідає, в межах своєї компетенції та наданих повноважень, за встановлений законодавством напрямок роботи.

Залежно від цільового призначення діяльності та обсягу виконуваних завдань щодо забезпечення митної безпеки виділено основні і додаткові суб'єкти забезпечення митної безпеки. Систематизація наявних завдань, що стоять перед цими суб'єктами, визначення їх компетенції, аналіз результатів їх діяльності за останні сім років, дозволила виявити відсутність координації та взаємодії між ними, оскільки суб'єкти виконують виключно поставлені перед ними завдання в межах їх власної вузької компетенції. Внаслідок фрагментарності та відсутності системності, діяльність визначених суб'єктів забезпечення митної безпеки носить ситуативний характер. З огляду на це запропоновано створити єдиний центр координації суб'єктів забезпечення митної безпеки.

Визначено та проаналізовано сутність адміністративної правосуб'єктності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення митної безпеки, сформовано та систематизовано її складові – адміністративну правоздатність, адміністративну дієздатність та адміністративну деліктоздатність. Виявлено специфіку адміністративної правосуб'єктності кожного суб'єкта адміністративно-правового забезпечення митної безпеки, що виявляється у відмінностях їх завдань, функцій, прав та обов'язків, що дозволяє брати участь в адміністративно-правових відносинах щодо забезпечення митної безпеки, здійснювати управлінську (позитивну) та адміністративно-юрисдикційну діяльність. Доведено, що адміністративна правосуб'єктність суб'єктів адміністративно-правового забезпечення митної безпеки становить основу їх адміністративно-правового статусу.

Дістало подальшого розвитку визначення адміністративної правосуб'єктності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення митної безпеки як наявності у них прав та обов'язків, які дозволяють їм приймати участь у відносинах, що виникають у митній сфері, здатності реалізовувати ці права та обов'язки з метою дотримання всіма учасниками таких адміністративно-правових відносин загальнообов'язкових правил у сфері державної митної справи, та нести за свої дії відповідальність.

У Розділі 3 «Актуальні проблеми правозастосовної діяльності правоохоронних та митних органів щодо забезпечення митної безпеки та шляхи їх вирішення» досліджено міжнародний досвід забезпечення митної безпеки та виявлено способи використання найкращих міжнародних практик в Україні, обґрунтовано шляхи вдосконалення адміністративно-правового забезпечення митної безпеки правоохоронними та митними органами.

Піддано аналізу системи забезпечення митної безпеки як шлях реагування на ризики, що виникають перед деякими провідними країнами світу – США, Китаєм, Великою Британією, Євросоюзом, та наших сусідів - Туреччиною, Польщею, Румунією, Молдовою, Угорщиною, Словаччиною, Республікою Білорусь та Росією, здійснено систематизацію суб'єктів

забезпечення митної безпеки у цих країнах з метою подальшого відпрацювання моделі побудови митної безпеки України та суб'єктів забезпечення митної безпеки, що найбільшою мірою відповідає ризикам, які стоять перед нашою країною у теперішній час, та враховує її геополітичне становище та національні інтереси.

Проведений аналіз довів, що правоохоронні та митні органи світу виконують в основному або безпекову/правоохоронну функцію, або фіскальну; у залежності від ризиків та загроз митній безпеці конкретної країни чи союзу держав, їх геополітичного становища, формується система забезпечення митної безпеки, що включає в себе насамперед адміністративну підпорядкованість суб'єктів її забезпечення, їх мету та правовий статус; функції, завдання та цілі суб'єктів забезпечення митної безпеки у деяких провідних країнах світу є дотичними до українських. При реформуванні суб'єктів забезпечення митної безпеки України можливо врахувати передовий міжнародний досвід, проте слід прийняти до уваги сучасне геополітичне становище країни, національні інтереси, чітко усвідомлювати сучасні зовнішні ризики та загрози митній безпеці України. Роботу правоохоронних та митних органів України, які відповідають за забезпечення митної безпеки країни, у теперішній час необхідно зосередити саме на безпековому/правоохоронному напрямку.

Враховуючі сучасні зовнішні ризики та загрози митній безпеці України, розгалуженість виконуваних правоохоронними та митними органами нашої держави функцій у сфері забезпечення митної безпеки, рекомендовано зосередити їх діяльність на виконанні безпекової/правоохоронної функції.

Визначено та піддано детальному аналізу чинники, які передували зниженню рівня адміністративно-правового забезпечення митної безпеки України. Здійснено класифікацію загроз митній безпеці та виділено дві групи загроз: фіскально-регулятивні та безпекові. Проведеним аналізом доведено переважання у даний час безпекових загроз над фіскально-регулятивними.

Запропоновано дві моделі подальшого формування правоохоронного блоку митних органів з чітким визначенням його завдань, функцій та компетенції у сфері забезпечення митної безпеки – як окремого підрозділу у складі митних органів чи у складі нового окремого правоохоронного органу, який займатиметься фінансовими розслідуваннями. Пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення митної безпеки правоохоронними та митними органами згруповано у два напрямки – загальний та адресний.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, адміністративно-правове забезпечення, митна безпека, митні органи, органи доходів і зборів, правоохоронні органи, управлінська діяльність, адміністративно-юрисдикційна діяльність.